

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 75

28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1912

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

Տ Պ Ա Ր Ա Ն

"ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ", Ի

Այսահետեւ Կաթողիկէ Արժագանգ շարաթաթերթը յայտ
պիտի տեսնէ իրեն սեփական տպարանին մէջ: Տպարանս, զոր
բազում զօհոգութեամբ կանգնեց Ամենայ. Հոգեւոր Տէր, ըստ
բաւականի ճոխ է և որ աւուր միշտ պիտի կատարեյազարծուի:
Յրգէն ի փնտիս է որ և իցէ տպագրական գործոց համար թէ՛
Ի Կ. Պոլիս և թէ՛ գաւառներէ գիւղները գոհացնելու:

Կը տպագրեն ամէն տեսակ ծանոցումնք, գիրքեր, տետրեր:
հրատարակութեան, քարտեր, քարդ-տետրեր, մահազոյններ ևն., ևն.,
Գինները անմոցելի կերպով ածան են:

Ինքեցկազխական ճաշակի և տպագրական մաքրութեան
հոգմանէ ևս յաճախորդները անտարակոյս գոհ պիտի մնան:

ՏՊԱՐԱՆ «ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ» Ի
Կ. Պոլիս, Բերա, 5 Պայրաւ փողոց 5

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԲԱԹԱԹԵՐԹ

Երկրորդ տարի Թ 28 Դեկտեմբեր 1912 Թիւ 75

ՈՒՂԵՐԶ

ԱՌ ՆՈՐԻՆ ԳԵՐԵՐՁԱՆԿՈՒԹԻՒՆ
ՊՕՂՈՍ ՊԵՏՐՍՍ ԺԳ. ԹԵՐԶԵԱՆ
Կ. ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Ամենապատիւ եւ Գերեջանիկ Հոգեւոր Տէր, Ձեր Սրբութեան երկու փառապանծ անուանակից Պատեպաններու՝ Ս. Հաւատոյ անդին եւ գլխաւոր Սոաբեղոցն Պետրոսի եւ Պողոսի բարեկեան տօնախմբութեան առթիւ, **Կ. Արձագանգ** քերթիս խմբագրութիւնն ու պատեպանայք կը փութան խոնարհաբար Ձեր Վեհութեան Աթոռոյն առջեւ դնելու իրենց որդիական անկեղծ սիրոյն, անպայման հպատակութեան եւ մեծաւ խորին յարգանաց հաւատարմութեան: Կը մաղթենք Ձեզ, ո՛վ աստուածապատիւ Հայրապետ, երկնից գերբնօր ճնորհներն ու տրտնուիք, երկար ու երջանիկ օրեր եւ յանախութիւն ամէն տեսակ բարեաց:

Գերեջանիկ Տէր, Ձեր աստուածասուր ձիբներն, բարոյական ու եկեղեցական ազնիւ ու անյողորդոյ նկարագիր յապուեց կրթած է զամէնք. երկինքն եւ Բրիսնոսի Փոխանորդը եւ Անոց բարեկամները Ձեզի բարեկամ են. եւ այսօրեւ թա՛ւ է զոն ու երջանիկ ըլլալու համար: Դուք կորովի հաստատմանութեամբ Ձեր սրբազան պարսէր կը կատարէք, եւ Աստուած պիտի ըլլայ վարձանայոց: Եւ արդէն իսկ կ'ըլլայ... Այո՛, որովհետեւ քոյլ կուտայ որ Դուք հալածուիք, նախասուիք, չարչարուիք նեմատնութեան ու Կարող իկէ Ս. Եկեղեցւոյ ճանքերուն համար:

Հալածանք, ըսաւ Ձեզ արի Քահանայապետն Պիոս Ժ., որոշիչ յատկանիւնն է բարիներու եւ Բրիսնոսի նեմաւի տալիսներուն. եթէ չհալածուիք, ըսաւ Նա, պէտք է

սարակուսեմք մեր դասին ուղղութեանը վրայ: Եւ աստուածազդեցիկ էր այս պատգամը. զի Բրիտանիոյ ինքնին այս նշանը տուաւ իր Առաքելացիքէն: Գիրքէն պիտի հաղածէ աշխարհի ինչպէս զիրք հաղածեց, եւ ովանաներէն վերջը խաչեց. ոյր վասն հրամայեց իր աշակերտներուն որ ցնծան՝ երբ հաղածուին. զի ի վասն մտնելու համար անհրաժեշտ պէտք է չարչարուիլ եւ անարգուիլ վասն անուան Տեառն: Դոր կեակարանը իր ամէն էջին մէջ ցրուած ունի մարգարայեռ վնիւներ յայտմ մասին:

Այլ յոյժ նշանաւոր է Յիսուսի Փրկչին գուշակութիւնն Ձեր Երկու Անուանակից Առաքելոց մասին զոս զոս: Եկեղեցւոյ Գլխի եւ ընդհանրական Հոգիի կարգած Պետրոսի ըստ Նա անմիջապէս թէ՛ «**Ձեռքս ի վեր կալցես եւ այլք անցնեն քեզ գոտի եւ օտարցին ուր ոչն կամիցիս**», նշանակելով անոր քաշիքի ցաւերն ու մարտիրոսութիւնը: Իսկ Պօղոսի, զոր անօր ընտրեանքն ըրաւ իրեն, դարձին օրն իսկ կանխաւ խոստացաւ տալանքն եւ ցաւ Անանիայի երեւալով ի տեսնելու եւ ըսելով. «**Սա իսկ ցուցից նմա՝ որչափ պարտ իցէ նմա չարչարել վասն անուան իմոյ**»:

Ուստի հաղածանք կրելը բաժինն է Առաքելներու, Սուրբերու, ընտրեալներու: Որչափ եւս առաւել եթէ հաղածանք գայ յընտանեաց, յազգականաց, ի բարեկամաց, յորդոց, ինչպէս գուշակեց զայս եւս Տէրն մեր: Ուստի, Ամենապատիւ Տէր, անանց վարձուց ակնկալութեամբ եւ յօգուտ Ս. Կրօնից եւ Կարող իկէ Եկեղեցւոյ Ձեր քաջաբար տարած վեցաց համար հրաշքով, վեցակից, շինուող, որդիք կը փութանք մեր սիրոյն եւ հնազանդութեան հաւաստեօք փոխու իւրիք միմեքարեւ Ձեր հայրական սիրտը. Տէրն է որ է՛ւ աստ եւ՛ ի նախորդներուն վարձին ու բարեփոխը կը խոստանայ յաղթողներուն. նա՛ ըլլայ Ձեր զօրավիգն օգնականութեան:

Հանեցէ՛ք ուրեմն, Դերեքանիկ Տէր, զիջողաբար ընդունիլ մեր սրտազին մաղթանքները, եւ օրհնեցէ՛ք զմեզ եւ Ձեր այս Շաբաթաբերքը որուն մէջ կ'աշխատենք Ձեր ուղղութեան քաղ, օգտակար ըլլալու համար Կրօնի եւ Հասարակութեան նշանի շահուցը, եւ յայս կը բաժնենք որ Ս. Բանաստեղծութիւնն եւ Ձեր Օրհնութեամբ պիտի կարենանք յաջողի հասնելու այսման բարձր կոչման երջանիկ նպատակին:

Մասշէնով ի համբոյր աստուածաբեալ Ս. Աշոյղ, մնամք խորին յարգանաց եւ հպատակութեան զգացմամբ Դերեքանիկութեան Ձերոյ

Ամենախոնարհ որդիք

Խմբագիրք «**Վ. Արձագանգ**» Շաբաթաբերքի

Կ. Պոլիս, 28 Դեկտեմբեր, 1912

ՆՈՐ ՏՈՄԱՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԻ ԵՒ ԳԵՐԵՐԶԱՆԻԿ ՀՈԳԵԻՈՐ ՏԵԱՌՆ ԿՈՆԴԱԿԻՆ ՏԱԿԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Էլվելթ, շուրա էյիճէ էմին օլալըմ քի, ումուսի Գաթօլիք Բիլի-սապրնտա պուլունան ճէմաաթլարտան ազ չօղ ուզաղլաչարազ, պինաէն ալէյհ բուհանի սայիդալարտան մահրում պուլունարազ ճէմաաթ տա եւ վաչ կալաչ Գաթօլիք Բիլիսապրնըն ինեա էտիճի բուհնտան, ծուռն հազըզի վէ Ֆիլիք իպատէթ քեարլըլընտան ուզաղլաչըր: Բիլիսապրնն էլ ու նէմա պուլուն իսայր վէ դարաաչ մուհապէթինէ աալըր ամէլլըրտէն

վէ Գաթօլիք մուհիթինին իմանընդ տիրի սագլայան զէնտէկի գարշը-
սընտա լագայտ պուլունարագ նիհայէթ քէնտիսի տէ բուհանի վագիֆէ-
լէրինին իճրասընտա կէվշէր կիտէր : Սէվկիւլիւ էվլատար , շու ճիհէթէ
տախի տիգպաթ էաիլմէլի տիր քի , բուհանի եօրթուլար մէզհէպէ ալիտ
տիր , միլլէթէ ալիտ տէյիլ տիր վէ պու եօրթուլար , ջերմուանդըղը վէ
Գրիսթիան իմանընդ տիրի սագլամագ մագսատըյլա գօնուլմուշ օլտուգ-
լարը իչուն , աճէպա պիզ պու եօրթուլարը ումումի Գիլիսա իլէ իճրա
էթմէզսէք , քիմէր իլէ իճրա էտիյօրուզ , պիր ազաճըզ ճէմաաթըմըղըն
պուլունտուղը մուհիթի տիւշիւնէլիմ : Հիչ տէյիլսէ պիզիմ քիւշիւք ճէ-
մաաթըմըզ օլտուն , հալածանք չէքմիշ , դան տէօքմիւշ օլան պսպալա-
րըմըզ կիպի Գրիսթիանա եագըշըր պիր էօմիւրլէ էյի իպրէթ վէրմիշ օլ-
սայտըզ :

Եօգարտա գիքր օլունան միւլահաղալարտան մատա պիր ճիհէթ
պահա վար տըր քի խաթըրըմըզա կէլիյօր , պու ճիհէթ հէր նէ գատար
տա խարիճի խէ տէ , եինէ քէնտինէ մախտուս պիր էհէմիլլէթի հայիզ
տիր :

Պիզ , էվրօբանըն հագըզի մէտէնիյէթինէ օ գատար մէֆթուն օլան
Աւագ թիւմ ճէմաաթընըն բուհպանը , շու միւնէվիլէր ասըրտա էսկի տու-
մար արգասընտան կիթմէքլէ մէտէնիյէթին էն միւէսսիր միւշէվիլլէ-
րինին պիրինտէն մահրում պիր հալտէ պուլունույօրտըզ : Պիզ շարք ճէ-
մաաթլարը արատընտա թէրագըզ վէ թէմէտտիւնէ էն միւմաիտ պիր ճէ-
մաաթ թանըլմըզ : Պիզիմ միւթէմէտտին միլլէթլէր իլէ մէզհէպի իլմի
վէ թիւճճարի միւնասէպաթը տալիմէմիլ վար տըր : Պինաէն ալէյն , շու
միւթէրագըզի ճէմաաթըմըզն տա թէմէտտիւնիւն պու սաիվինտէն ու-
ղագ պուլունարագ , մէտէնիյէթիւն մահրում շէհրլէր վէ քէօլլէրին
ճահիլ վէ ղէվալլը էհալիսի կիպի գալմասը միւմքին օլապիլիթ մի : Աճէ-
պա Նոր Տումարըն տօղրուլուղը հէր քէսճէ մալիւմ տէյիլ մի , միւթէ-
մէտտին տիւնեա Գաթօլիքլէրինին ումումէն վէ Գաթօլիք օլմայանլարըն
տա գըսմը քիւլլիսի Նոր Տումար արգասընտան կիթմէյօրլաթ մը : Ծու ոճն
զէմանլորտա Չինլիլէր պիլէ Նոր տումարը գապուլ էթմէքլէ պու խու-
սուտտաքի թէրագըզիւրլէր թէշէպալիւլէրիլլէ պիւթիւն ալէմէ մուճիպի
հայրէթ պիր իպրէթ վէրմէտիլէր մի : Աճէպա պիզգաթ պիզիմ Օսմանլը
հիւքիւմէթիմիզ տախի Մէճլիսի Այանտա ալաֆրանկա սաաթը գապուլ
էթտիքտէն սօնրա , թարիխի էֆրէնճինին գապուլինի տէ միւղաքէրէ
էթմէտիմի , գարիպէն օնը գապուլ էթմէք պապընտաքի բաղպէթինիւիզ-
հար էյլէմէտիմ մի :

Յագաթ , Գիլիսայա մախտուս օլան ինթիպամաթ խուսուսընտա խա-
րիճի միւնասէպէթլէրէ միւրաճաաթ էթմէյէ նէ լիւզուլմըզ վար տըր :
Պիզիմ մագսատըմըզ անճագ սէվկիլի ճէմաաթըմըզն բուհանի թէրագ-
ըզընը , ջերմուանդըղըտա իլէրի կիթմէսինի , ալի զէմանտա տա , էր-

մէնի Գաթօլիք նուիրապետութիւնը արասընտա թարիխ (տոմար) ճի-
հէթինտէն տէ կէկնէսագլըզ կէօրմէք օլտուղնտան, Կաթողիկոս-Պատ-
րիարք, Արքեպիսկոպոս, Եպիսկոպոս, քահանայ վէ ճէմաաթ՝ քեաֆ-
ֆէմիդին պիր արատա, մուգատտէս կօթուլարմըզ Գաթօլիք Գիլի-
սասըլա պիրլիքտէ, ճէննէթ սուրըլարը վէ հրեշտակարըլա պիրլիքտէ
իճրա էլլէմէսինի կէօրմէյի արզու էտէրիզ :

Սէվկիւլիւ էվլատար, սագընընըզ, զիրա ճէմաաթը իղֆալ էթմէք
վէ խտարէյի բուհանիյէյէ գարչը խեհանա կէթիրմէք իչուս սարֆ խիլէն
պիլճիւմլէ սէօլլէրտէ պիզ պիր սուլի նիյէթ, պիր մուճիպի էսէֆ էսէրի
ճէնալէթ կէօրիւյօրըզ : Պու կիպի անվալտէ էօթէտէն պէրի, թէրագըլը,
ինթիզամ վէ Չերմնոանդըղըն թէմինի իչուս վագը օլան թէչէպպիւ-
սաթա եանըլ մանալար վէրմէք վէ արթըզ էսկիմիշ օլան պիր իֆթի-
րայը մէյտանա չըգարարագ, պու կիպի թէչէպպիւսաթտա լաթինէշտիր-
մէյէ պիր մէյլ վար օլտուղուսը սէօյլէմէք առէթ հիւքմիւնէ կիրմիշ տիր :
Պու միսիլու սուլի նիյէթ սահիպլէրինէ ճէվապ վէրմէք ճայիզ օլսայտը,
հէրիմիզտէ ճէվապ վէրէպիլիրտիք : Սայր, վագը օլան պու թէչէպպիւս-
լէր, ճէմաաթը լաթինէշտիրմէք մադսատընա մէպի օլմայըպ, կէկնէ-
սագըլը թէմին էթմէյէ, Չերմնոանդըղըլա խատիմ օլմագ մադսատընա
մէպի տիր : Պիր Շարգ միլլէթինին լաթին օլմասը միւմքին տէյիլ տիր :
Տիկէր Շարգ ճէմաաթլարը կէօլլէրիմիզ էօնիւնտէ տիրլէր : Պալատէ զիքր
օլուհան Մարօնի, Սիւրեհանի, Մելքիթ, Գիլտանի վէ սայիր ճէմաաթլար
ասըլարտան պէրի Նոր Տոմարը թուլթուզլարը հալտէ Լաթին օլմամըլ
տըրլան : Պուհտան մատա, կօգարտա սայըլտըրտըղըմըզ օն պիր թէմիէ-
րիմիզ, կէտի կաթողիկոսական փոխանորդըլարըմըզ պու գառար վա-
զըթտան պէրի հէնի տոմար արգասընտան կիթտիքլէրի իչուս Լաթին մի
օլմուշ տըրլար : Աճէպա պուսըլարտան հաճիկիսի Լաթին օլմուշ տըր,
սիւալ էտէրիզ : Սայր, սէվկիւլիւ էվլատար, ճէմաաթա էյի իղահ է-
տինիզ քի ալտանմասընլար : Օնլարը թէմին էտէլիմ քի Բօմա Գիլիսասը
միւլթէլիֆ արարողութիւնտա պուլուհան ճէմաաթլարա պէօյիւք է-
հէմիյէթ վէրիւր վէ օնլարըն արարողութիւնլարընըն պիւլա թաղեիր
մուհաֆազասը իչուս զայէթ իթինա էտէր : Չիւնքի օ, Ալլահանի իլմ
իլէ թէէսիս էտիլմիշ օլարագ, քէնտի բուհանի խտարէսինէ թապի օլան
պիւթիւն միլլէթլէրի թէպտիլ օլուհանազ օրէնքլէրլէ խտարէ էլլէր : Հէր
թարաֆտա սէհապը ճէնալէթի տաղըտըր, հագըզի մէտէնիյէթի մուհա-
ֆազա վէ նէչը խտէր, ֆիքիլլէրի տօղրու իլմ իլէ թէնվիր էլլէր, հէր
տիւրլիւ թէֆէյիւզ վէ թէրագըլըյա տէլալէթ էտէր, հագիզաթըն կէ-
կեանէ մէնպար տըր, չէօյլէքի ճէմիյէթի պէչէրիյէյի պու տիւնևատա
պիլլէ մէսուտ վէ պալթիսար էտէպիլլէճէք մէպտա վէ էսապարա եա-
լընըզ օ մալիք տիր :

Իշթէ պու Գիլիսա քէնտի թալիմաթընը տիւնևանըն սօնուհնա գա-

տար իլէրի կէթիւրէսիւմէք իշուն , քէնտի ալլահանի միւհասիսնտէն վատ ալմը տոր : «Տիւնեանն նիհայէթինէ գատար պէն սիզին իլէ պէրապէրիմ . . . «Ճէհէննէմ գարուլարը ծնա զալէպէ էտէմէյէճէք տիրէր» : «Պու գայանն իւղէրինէ տիւշէն էղիլէճէք , վէ պու գայա հէր քիմին իւղէրինէ տիւշէրսէ ծնու մահվ էտէճէք» : Հալպու քի պու Մուգատտէս Գիլիսատան , ծնուն կէօրիւլիւր պաշը պուլուհան Րօմա Սրբազան Բաբասընտան այրըմըշ օլանլար , քէօքտէն այրըմըշ տալլէր կիպի , մատտէի հայաթիէյի զայպ էթմիշ օլտուգլարընտան , սահիհ թէրազգըտան մահրում օլուպ , սէմէրէտար օլամազլար , գուրումազա մահքիւմ տըրլար : Էվվէթ , անճազ ազիզ Րօմա Գաթօլիք քիլիսասընա էղ ճան ու տիլ պիրէշէրէք թէրազգը վէ թէֆէյիւղ պուլապիլէճէյիզ , վէ հէր թիւրիւ ինթիզամթլա , պիզիմ հայաթը իճթիմաիյէմիզի , պա խուսուս խըլգաս թըմըզն եէկեանէ մագսատը օլան վէ օ սէպէպէ մէպնի տէ ազիզ Գաթօլիք Գիլիսասը էվլատըզընա տախիլ օլմազ լութֆընա նայիլ օլտուզըմըզ սաատէթի էպէտիյէմիզի թէմին էտէպիլէճէյիզ :

Իշթէ պունլարըն քեաֆֆէսինի նազարը իթիպարա ալարազ , սէվկիւլիւ էվլատլար , պիզիմ պու Շըջաբերականըմըզլա գարար վէրմիշիզ վէ հէմ տէ գարար վէրիօրըզ քի Աւազ թեմիմիզ տախի Ս . Եօրթուլարընը վէ քիլիսա զիյնէթլէրինի Նոր Տոմար մուճիպինճէ իճրա էյլէսին , Պինաէն ալէյս պու խուսուստա Աւազ թեմիմիզին աշխարհիկ հախօա վանական ըուհպանը . թեմական հախօա թեմական օլմայան վէ հախօա միւսաֆիր քահանայարը շու Շըջաբերականըմըզ էլլէրինէ վասըլ օլտուզը կիւնտէն իթիպարէն , կէրէք , Պատարազ , կէրէք ժամերգութիւն սէօյլէտիքէրի , հախօա հէր հանկի պիր արարողութիւն վէ հա քիլիսայա այիտ զիյնէթ վէ ըուհանի պիր վազիֆէ իճրա էթտիքլէրի վազըթ , Աւազ թէմիմիզսէ օլսուն , պունուն տաիրէի սալահիյէթինէ թապի ժողովրդապետութիւնլարտա օլսուն , հէր հանկի պիր քիլիսատա հախօա խուսուսի մատուղլարտա վէ Միարանութիւնլարա խասս օլան իպատէթկեահլարտա օլսուն , Նոր Տոմար արգասընտան կիթմէյէ վէ ծնա կէօրէ հարաքէթ էթմէյէ վիճտանէն պօրճլու տըրլար :

Հէր քէսի թէմին էտէլիմ քի , պու թէշէպպիւն պիզիմ արամըզտա իթթիֆազ վէ էֆքիար պիրլիլի վէ եէնի մուհապպէթ հիսսիյաթլարը հուսուլա կէթիւրէք օ մուգատտէս եօրթու կիւնլէրինտէ զանի զանի Ալլահըն շնորհլարընը իւղէրիմիզ տալլէթ էթմէքտէն պաշգա պիզէ թէրազգը արղուսընը տա իլհամ էտէճէք , շէօյլէ քի ճէմաաթըմըզ Շարգըն միւթէմէտտին վէ միւթէրազգը միլլէթլէրի արասընա տախիլ օլարազ , ալէնի սուրէթսէ պիւթիւն ալէմէ քէնտի էսալէթինին , քրիսթիանա մախսուս իթաաթընըն վէ թէրազգընըն տէլիլինի կէօսթէրմիշ օլանազ տըր :

Նիհայէթ , սէվկիւլիւ էվլատլար , պու ճիւմէյի բազար կիւնլէրի Ս .

Պատարագ էմանանտա, թէրագգրերէլէր ճէմաթըմըզա իզան էյլէյէ-
րէք Ս. Գիլիսանըն զիդըյմէթ խազինէլէրինին բուհանի զանխմէթինտէն
խթիֆատէ էթմէյէ ծնարը թէշվիզ էյլէյէսինիզ: Թէգարրուպ էթտիյի-
միզ Ս. Եօրթուլարը հէր քէսին քէմալը զուտսիյէթլէ իճրա էտիպ պիլ
մուզապէլէ Յիսուս Բրիստոս էֆէնտիմիզտէն բուհանի վէ ճիսմանի պէօ-
յիւք լութֆլար ալաճագլարընա էմինիզ: Սէվկիլի էվլատլար, պուզավի
իւմիա իլէ սիզէ վէ սիզին էօհտէնիզէ թէվտի օլունմըշ օլան Գաթօլիք
ճէմաթընըզա թէպէրրիւքեաթը իլահիյէյի թէմէննի էտէր վէ բէտէրանէ
մուհապպէթիմիզի թէեհա էյլէրիզ:

(Ստրագրեալ) ՊՕՂՈՍ ՊԵՏՐՈՍ ԺԳ.

ՊԱՏՐԻԱՐԿ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ԳԵՈՐԳ Ծ. Վ ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԴԻԻԱՆԱՊԵՏ

Տեքսասթք, Պէյօղլու 7 Դեկտեմբեր 1912

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԸՍՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎՈՑ ՀԱԿԱԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐԱՐՔԻՆ ԱՌԹԻԻ

Ձէի փափաքիւր բնաւ Մեծ. Գր. էֆ. Ոսկեանի հետ վէճի ասպա-
րէզն իջնել հրապարակաւ. բայց աշխարհս անակնկալներու թատերա-
վայր է. եւ Քրիստոս Տէրն մեր հրամայած է քահանայի՝ ճշդիւ կատա-
րել իր պարտքը՝ առանց աշառութեան, եւ նոյն իսկ եղբայրսիրութեան
համար. եւ Առաքեալը հրամայած է հասնիլ ի վերայ ժամու եւ տա-
րամու, եւ քանդակաւ կարծես զրոշմած է այն միշտ ճշմարիտ խօսքը
թէ՝ «Եթէ մարդկան հանոյ յինի, ապա Քրիստոսի ծառայ ոչ էր» (Գաղ.
Ա. 10): Եւ նոյն իսկ ճշմարիտ բարեկամութեան պայմանն է՝ բարեկա-
մին աճեմ աւելի սիրել ճեմարսութիւնը, եւ իր սիրելին փնտաւար
ճամբաներէն եւ մոլորութենէն ետ կեցնելու աշխատիլ, եւ անոր տուած
զայթակղութիւնն որչափ կարելի է խափանել կամ չէզոքացնել. յան-
ցաւք է միթէ բարեկամին ցոյց տալ ահաւոր անդունդին եզըր ուր հա-
սած է... մանաւանդ երբ արդէն մի քանի անգամ եղբայրական ազգա-
բարութիւններ, առանձնական խրատներ — բանիւ եւ գրով — մնացած
են դժբախտաբար ապարդիւն... Հոգ չէ թէ խօսողն ու խրատողը անար-
ժան եւ աննշան մէկը ըլլայ, բաւական է որ խօսի զճշմարտութիւն եւ
կատարէ իր սրբազան պարտքը, պատասխանատու չմնալու համար ա-
ռաջիկ Աստուծոյ եւ նոյն իսկ առաջի մոլորեւոյն, որոնք ի զատաստանի

կրնան ամբաստանել զինքը՝ ազդարարած չքլալուն համար։ Պէտք է լաւ կարդալ Եզեկիէլ Մարգարէին ձեռքով Աստուծոյ տուած հրամանը յայսմ մասին (Գլ. Գ. 16—21)։ Եւ Երեմիայի ըսաւ (Ա. 17). «Արի՛ եւ պաա՛ նոցա զամենայն զոր միանգամ պատուիրեմ քեզ. մի՛ երկիցես յերեսաց նոցա, եւ մի՛ զանգիսիցես առաջի նոցա»։

Եւ արդէն հրապարակաւ գրելու հարկին մէջ գտնուած եմ Կ. Արձագանգ թերթին մէջ, որովհետեւ սխալն ու զայթակղութիւնը հրապարակաւ գործուեցաւ եւ խնկարկուեցաւ թերթերու հրատարակութեամբ։ Ապա թէ ոչ իբր խմբագրապետ Կ. Արձագանգի՝ իմ անձնակաշիւ նկատմամբ միշտ լռութիւն պահած եմ ու պիտի պահեմ երբ յանդիման յարձակման ալ ենթարկուիմ. զայս կը պահանջէ քահանայական կոչումս. ինչպէս, օրինակ մը միայն տալու համար, բացարձակապէս լռեցի՝ երբ Գր. էֆ. Ոսկեան Կ. Արձագանգի տնօրէն-խմբագրապետին (ինծի) դէմ վարչական ըսուած ժողովի առջեւ ամբաստանութիւններ բերաւ՝ իբրեւ թէ այն թերթին մէջ կառավարութեան դէմ գրուածներ երեւցած ըլլան, եւ այդ եկեղեցական խմբագրապետը մասնելու համար ուր որ անկ է, — ուր հիմա պատեհագմական տեսանքն է, — տեղեկագիրներ պատրաստեց. եւ այս ամէնը հրատարակուեցաւ դարձեալ թերթերու միջոցաւ. — անհիմն մեղադրութիւնք եւ վախճանելու ապարդիւն փորձեր !.. «Ապառնացուք նոցա մի՛ եւս խօսել յանուն յայն» (Գործ. Գ.)... ես ան ատեն, թէեւ գիտնալով թէ եկեղեցական օրէնքներն ինչ ծանր պատիժներ սահմանած են այն մարդոց որ եկեղեցականները կը մատնեն աշխարհական ատենի, լուռ մնացի, պարաստ ամէն անձնական նախատինք կամ հալածանք ընդունելու, մեր պաշտպանած դատին արդարութեան վրայ կատարելապէս վստահ։ Բայց խնդիրը կը տարբերէր երբ Քահանայապետական Իշխանութեան հետոց եւ բանագրանքի մէջ շարունակողներ՝ բնականաբար ինկան նաեւ դաւանաբանական մտւորական արարքներու մէջ. հոգեւորական եւ պաշտօնական թերթի մը ծանր յանցանք պիտի վերագրուէր լռութիւնն՝ այս տեսակ ծանր պարագայի մէջ։

Ուստի խօսեցայ եւ ըսի ճշմարտութիւնը, հոգեկան վշտերու խռի յաղթելով, այդպիսի անողոք անհրաժեշտութեան մը առջեւ գտնուելու համար։

Իսկ Գր. էֆ. փոխանակ խորապէս խոկալու եւ ընդունելու ճշմարտութիւնը, եւ վերջապէս սթափելու եւ ի զգաստութիւն գալու, ապաժաման յօդուածով մըն ալ իբր թէ կը մեկնաբանէ իր գործն ու գրուածը. եւ ինձմէ պատասխան կ'ուզէ։ Ծշմարտութիւնը ճակատարաց է ու երեւոյթէ չվախնար. կը պատասխանեմ ուրիմն։

Եւ նախ պէտք կը զգամ Գր. էֆ. ի մի քանի դժբախտ ոճաբանութիւնները ի վեր հանել։

Ո՛չ, այն քննադատականը ձեր գրպարտութիւնն չէ. եւ անոր հեղինակը բնաւ լաւ որսի մը ետեւէն չէ — իրեն առումով, եթէ ոչ՝ միայն Գրիստոսի հրամանաւ, թէ՛ Յալսմենեհ զմարդիկ որսայցես ի կեանս (Ղուկ. Ե. 11): Դարձեալ այդ քննադատութեան հեղինակը զինքը բնաւ չհալածեք, յագուրդ տալու համար իւր եւ իրենցերուն ԱՆՕԹԻ կիրքերուն (այոպէս !!): Ես կը յուսամ թէ այս բոլոր անարգական բառերը Գր. էֆ. ի գրչին անուշագիրը սայթաքումներն են... Եւ դարձեալ պէտք է գիտնայ միանգամ ընդ միշտ որ իմ Մեծաւորացս դատը՝ անիրաւ դաս չէ, ինչպէս ինքն կ'ըսէ. զի Եկեղեցւոյ եւ անոր Պատին՝ Գրիստոսի Փոխանորդին դատն է, եւ մենք անոր հպատակ ոչխարներն ենք: Եւ մենք չենք որ ազգիս եւ մեր մեջ յուզուող խնդիրը բերեք անխղճօրէն կենդրոնացուցեք եմք կրօնական խնդրոյ մը մեջ. զի բուն խնդիրը Ս. Քահանայապետին հետ է որ ԽՕՍԵՑԱԻ եւ հետնաւածող եւ բանադրեալ հրատարակեց իրենց ժողովը եւ համախոհները... եւ դարձեալ հետեցին իրենց ղէմ, եւ ահա ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ եղաւ խնդիրը. պէտք է որ բնորոշի զայս, եթէ Կաթողիկէ ըլլալու կամայականութիւնն ունի կամ փոքու իւրք տեղեակ է կրօնական սկզբունքներու:

Ուղիղ չէ դարձեալ ինչ որ կ'ըսէ թէ «Եթէ երբեք անհաս մը՝ նոյն իսկ ազգ. ժողովոյ անդամ, կրօնական սխալ մ'ալ գործած ըլլայ, կրնայ ի հարկին ուղղուիլ եւ դարմանուիլ»: Զինքը իբրեւ անհատ չդատեցի. նոյն իսկ յայտնի է իմ գրած վերնագիրէն, որ էր՝ «Վարչական ըսուած ժողովոյ հակակարողիկէ մեկ արարք»: Ես այս ինչո՞ւ. տեսէ՛ք Մեծմուս թերթին մէջ (թիւ 5035) ինչպէս հրատարակուած էր. «Գրիգոր Էֆ. Ոսկեան, Բուս Բաքրիկի Եօլակիմ Էֆ.նին վուզուի վիճաքը միւնասիպէթիլի, Ասեմապետ Էֆ. իլի պիլիսպիշարէ, հեմապրմրդ վի մեմլիս նամընա Գեներ Բաքրիխանէսինէ կիսերէֆ. վի սրճաքընը բանըքարագ»: հոս անհաս չկայ, այլ պատշտական անձ: Եթէ երբեք իբրեւ պարզ անհատ մը գործեց, հապա իր պատրաստած պատասխանը ինչ հարկ կար ներկայացնելու եւ վաւերացնել տալու ժողովոյն, ինչպէս կ'ըսէ իրենց թերթը... Այսուհանդերձ Գր. էֆ. ի հոն այցելուներու տեսլիւն մէջ գրածն ինչ է.

«Կարողիկէ Հայոց Պատրիարքարանի վարչական ժողովն իւր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ Յոյն ազգին այն դատն կորսեան համար զոր ունեցաւ նա, յանձին նորին Սրբազնութեան, Տ. Եովակիմ Գ. ի, իւր Մեծ Պատրիարքին, եւ հայցելով հոգւոյ նորին հանգիստ յաւիտեական, ի տես կը մաղթէ արժանաւոր յաջորդ մը Ս. Յովհաննէս Ոսկերեանի քափուր Արքուպի:»

Կը տեսնէ՞ք, հոս տես քային անհաս չէ, այլ ժողովը: Եւ ահա ճիշդ ասոր համար էր գիտել տուի թէ իւր եկեղեցական պետերուն ղէմ ըմբոստացող եւ զանոնք անարգող, Ս. Քահանայապետէն ապօրինաւոր ու հետնաւածող հռչակուած եւ բանադրուած ժողովը, որ կը շարունակէ հետեւ Անոր Գերագոյն Իշխանութեան, կ'իյնայ նաեւ ա'յոպէս մոլոր

բութեան եւ հերետիկոսութեան մէջ . եւ այս բանիս՝ Գր. էֆ .ի գործիք եղած ըլլալը յիրաւի ողբալու բան էր :

Թիւրքիմացութիւններու տեղի չձգելու համար անցողակի պէտք է դիտեմ նաեւ Գր. էֆ .ի այն ոճը՝ որով կը կարծէ յաղթանակել՝ «ազգային դասը չդադրի» առաջ երթալի, ազգին օրինաւոր իրաւունքները ձեռք բերելու համար, կը խնդրեմ որ զայս միանգամ ընդ միշտ խաւ ըմբռնեն եւ միշտ ըստ այնմ վարուին» : Նախ զիտել կուտամ թէ ոչ մէկ ճշմարիտ Կաթողիկէ կրնայ՝ այն ըմբոստութեան աստիճանաւ, ինչպէս ի վեր անդր յիշեցի, ազգին իրաւունքները ձեռք բերելու աշխատել, ճիշդ ինչպէս որ ներեալ է Տէրութենէն ապստամբիլ : Երկրորդ ինչ են վերջապէս այդ բիւրիցս կրկնուած իրաւունքները . . . Բարի Վկայութեան խնդիրը . բնաւ ջնջուած չէ, զոր սակայն Եկեղեցին կրնայ վերջնել կամ առ ժամանակ մի դադրեցնել մեծագոյն օգտի մը համար, քանի որ առանձնաւորութիւնն է .— Կանոնադիր . Կաթողիկէ սկզբունքներու վրայ հիմնուած կանոնադիր մը ոչ ոք կը մերժէ .— Ժողով . օրինաւոր ժողովները ո՛չ մերժուեցան եւ ո՛չ պիտի մերժուին երբեք . պայմանաւ սակայն որ չապստամբին հոգեւոր իշխանութեան դէմ, զայն չբռնաբարեն, աշխարհականացում չգործեն .— Մասկարաւակներ . եկեղեցական ինչքերը Եկեղեցին երբեք չկրնար թողուլ — եթէ ոչ զինեալ բռնութեան առջեւ, — որ մատակարարութիւն աշխարհականներէ . իսկ ազգային ընչից մատակարարական ձեւին ո՛չ ոք զգաւ :— Ահաւասիկ ասոնք են կամ ասոնց նման բաներ ա՛յսքան քաղաքացիական իրաւունքներն . եւ ասոնց համար այս մեծ գայթակղութիւնը եւ պառակտումը ազգին մէջ զործեցին, որ կործանումի կ'առաջնորդէ : Սակայն Գր. էֆ . լեւելեայն կ'անցնի զայն՝ որ իրենց խորհուրդներուն ամենայնոքն է եւ գլխաւորը . անձնական դասը . կ'ուզեն որ՝ ինչպէս իրենց թերթը կը յեղձեղէ անդադար, Ամենապատիւ Թէրզեան Կաթողիկոսը հրաժարի : Արդ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ բնաւ թոյլ տրուած չէ եկեղեցական պետի մը հրաժարիլ կամ զայն հրաժարեցնել, ժողովրդեան կամքին համար . Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ՝ հերձեալ եկեղեցիներէն ունեցած սկզբունքի տարբերութիւններէն մին ալ այդ է : Ասոր դատաւորը եւ բացարձակ տրամադրողը մի միայն Ընդհանուր Եկեղեցւոյ Գերագոյն Դիւխը, Ս . Քահանայապետն է : Արդ քաջ գիտեն ամէնքն ալ որ Ս . Քահանայապետն բացարձակապէս կ'ուզէ եւ կը հրամայէ որ Ամենապ . Թէրզեան մնայ Կաթողիկոս . կամ պէտք է ընդունին կամ հերձուածող են, ինչպէս յայտարարեց նոյն ինքն Քահանայապետը : Թո՛ղ ողբնաւ պատճառ մը չկայ այս հրաժարումի, եթէ ոչ իրենց ձրի աստիճանն եւ ամբարտաւանութեան կիրքը, որով կ'ուզեն հաստատել թէ երբ կ'ուզեն կը բերեն Կաթողիկոս մը, եւ երբ կ'ուզեն կը վերցնեն : Ո՛չ, բնաւ . Կաթողիկէ Եկեղեցին Նաբօլեօններու իսկ գերի չեղաւ . . . եւ իրենց պատճառներն համար իսկ պէտք չէ որ այսպիսի

հրաժարական տեղի ունենայ, ինչպէս կը գատէ Բահանայապետն ալ. զի կը կարծեն թէ այս հրաժարականով պիտի կարենան յաջողցնել իրենց հակակաթողիկէ պահանջները. բնաւ ամենեւին ոչ. նոյն իսկ անձի փոփոխութիւն ալ ըլլար, բնաւ չպիտի կարենան փոխուիլ սկզբունքները, զորս պաշտպանելուն համար կը հալածուի Ամեն. Թէրզեան Կաթողիկոսը: Ինչպէս կ'ըլլայ ուրեմն որ օրինաւոր Կաթողիկոս մը կը հալածուի, կը նախատուի, կ'ուրացուի. եւ իր տիտղոսը կը զլացուի իրեն եւ անարգելու զիտումով «Գերապայծառ» կամ «Թէրզեան եպ.» եւ կամ պարզապէս «Թէրզեան» կը կոչուի, եւ աս ապօրինութիւնները զործողները չեն դադրիր զիրենք Կաթողիկէ հռչակելէ: «Ո՛չ ամենեւեան որ յիսուայելէն են, Իսրայելեանք իցեն. եւ ոչ որ զաւակն Աբահամու են, ամենեւեան որդիք իցեն» (Հռ. թ. 6,7):

Գ. Վ. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

(Շարունակելի)

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԲԱՐԱՆ

Ս. Ծննդեան ճրագալոյցին օրը ամէն Հայ-Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, ըստ Կաթողիկէ հայկական արարողութեան յատուկ երեկոյեան ժամերգութիւնը եւ ապա Ս. Պատարագ մատուցուելով Ս. Ծննդեան նախատօնակը պիտի կատարուէր: Յայտմ. մասին էջմիածնական թերթերու եւ Մենմուալի ըրած լուրովին ՍՈՒՏ հրատարակութեան զէմ պէտք է որ զուտ ճշմարտութիւնը երեւան հանենք: Այն օրը ստուգօրէն լուր առնուեցաւ թէ հակառակասէրք ոմանք եկեղեցիները բռնի կամ խաբէութեամբ գոցելով արգելք պիտի ըլլան հաւատացեալ ժողովրդեան ներք. մասնելու: Ուստի Ամեն. Հոգեւոր Տեառն հրամանաւ Արհի. Ար. փարեան Արքեպ., Գերջ. Կէտիկեան Յովհ. Թ. Մ. Վ., Դեր. Թէրզիպաշեան Գ. Դեր. եւ Մեծ. Սերովբէ Էֆ. Ֆէրհաթ ի միասին Արքար. եւ Կրօնից նախարարին գիմեցին, եւ պարզելով թէ եկեղեցւոյ մէջ հոգեւոր ծիսակատարութիւնն ազատ է եւ ոչ ոք իրաւունք ունի արգելելու ժողովուրդը ուղած ատեն եկեղեցի մանելէ եւ եկեղեցական իշխանութենէ հրամայուած նոր Տոմարով արարողութեանց ներկայ գտնուելէ, եւ թէ օսմ. կառավարութիւնը յանուն ազատութեան կրօնից պէտք է պաշտպանէ եկեղեցեաց անբռնարարելիութիւնը, նախարարը կոչեց Կրօնից Տեսուչ Պէհա պէյը եւ անոր առաջարկեց խնդիրը. նա մեկնեց թէ խնդիրը նոր Տոմարի հրատարակութեան շուրջ կը յաճի. եւ ըսաւ թէ

արդէն միւս կաթողիկէ ազգեր, զ. օ. Քաղզէացիք, եւն., նոր տոմար
կը գործածեն եւ նոյն իսկ Հայ-Կաթողիկէ շատ թեմեր զայն շատոնցֆն
դունած են. հետեւաբար ասոր մէջ կառավարական տեսակէտով բնաւ
անպատշաճ բան չկայ, եւ քանի որ հոգեւոր իշխանութիւնը զայն ի Պո-
լիս ալ հրատարակած է, ոչ ոք կրնայ ասոր համար եկեղեցիները գոցել
կամ ուզող ժողովուրդը արգելուլ ներկայ գտնուելէ արարողութեանց»:
Հետեւաբար հոն նախարարին հետ որոշեցին ներքին Գ. Նախարարու-
թեան հրահանգ տալ որպէս զի կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները
ձեռք առնուլ անմիջապէս, եկեղեցիները լաց պահելու, անդորրութեան
հսկելու եւ խռովարարները՝ եթէ ըլլան զսպելու: Իսկոյն որոշեցան հրա-
հանգները: Եւ Պէհա պէյ նախարարին հետ որոշեց փութով կոչել Գար-
տաշեան Յովհ. էֆ. ն եւ ազգարարել իրեն որ երթայ եւ խռովութիւն
հանել ուզողները արգելուլ, եւ Պէհա պէյ յարեց Նախարարին որ պիտի
ըսէր Գարտաշեանին թէ «Պէօլէ գօրպալըզլա իւ եաբըլմազ»: Ահա ասոր
հետեւանքով է որ եկեղեցիներու դռներուն առջեւ ոստիկաններ եկան.
իսկ խռովարարք՝ հակառակ այս ամենայնի, զրգուելով վարչ. բուռած
ժողովոյ անդամներէն եւ անոնց մի քանի համախոհներէն, ապօրինի եւ
սրբապիղծ ինչ ինչ արարքներով պիգացուցին ամէնքը: Եւ ահա ի՞նչպէս.
Ոսկեքերան եկեղեցւոյ թաղականաց թելադրութեամբ եւ հաւանութեամբ
բանալիները առեր պահեր են սոսկական անձինք, Ալթունեան եւ Էմիրզէ
եւն., որով հակառակ ժողովրդեան բողոքներուն եւ նոյն իսկ ոստիկա-
նաց անդումներուն անկարելի եղաւ բանալիքը ձեռք բերել եւ այն եկե-
ղեցին գոց մնաց, նոյնպէս Ալթունեանի եւ համախոհներուն շահառա-
կութեամբ գոց մնացին Ս. Յակոբայ մատուռն եւ Սամաթիոյ եկեղեցին:
Իսկ Ս. Սատուածածին աթոռանիսա եկեղեցւոյ մէջ ժամը Յին յետ մի-
ջօրէի սկսաւ ժամերգութիւնը, եւ արդէն եկեղեցին լեցուած էր հաւա-
տացեալներով, երբ յանկարծ աղմուկ մը ելաւ. քանի մը անձանօթ իրի-
տասարդներ ներս խուժեցին եւ գոռում գոչումով մինչեւ զասը խոյանա-
լով, տիրացուներուն սկսան զարնել հրմշակիլ, գրակալը տապալեցին եւ
հայհոյանքներ արձակելու սկսան — Սրբութեան առջեւ, սոսկում —
բայց անմիջապէս ոստիկաններ ներս հասան եւ զանոնք Դառն դուռս
ըրին եւ հոն անպատկառ սրբապիղծներն սկսան աղմկել. պարագլուխ-
ներէն էին Անտրիկ Ալթունեան, Էմիրզէ, Մարիկեան Մանուկ, Զարեհ
Շիշմանեան որ քիչ վերջը հասաւ: Տեսէք, որոնցմէ կազմուած էր գրո-
հը, որ կարծես Յիսուսի վրայ կը քալէր. . . Նախ յափշտակուած Ուսում-
նարանի քանի մը աշակերտներ. եւ ստուգեցինք որ իրենց անկրօն Տնօ-
րէնը Վարուժան գաս տուած ժամանակը տղայոց հարկաւոր հրահանգ-
ները տուեր է յարձակումի համար եւ ղրկեր է. . . վերջը ինքն ալ եկած
էր. յետոյ քանի մը իրենց համախոհներ. իսկ մնացածը անձամօթ գէմ-
քեր, վարձուած, կամ կուսակցական, անկրօն եւ անխիղճ: Ահա այս-

պէս պղծեցին Աստուծոյ Ս. Տաճարը : Շուրջ ժամու մը չափ աղմկեցին , խստիւ յանդիմանուելով եպիսկոպոսներէն եւ քահանաներէն . ի վերջոյ ոստիկանապետը համեւելով ոստիկան-զինուորներով , պարպեց եկեղեցին եւ երբ բակէն կ'ելլէին , Գերմանիոյ հիւպատոսարանին պաշտօնեայք պատուհանէն կը յանդիմանէին անզգամ ցուցարարները , գոչելով . «Ամօթ ձեզ նման ամբարիշտներու որ Աստուծոյ տունը կը պղծէք» : Ոստիկանապետն ապա միայն ճշմարիտ հաւատացելոց թոյլ տուաւ ներս մտնել քննութեամբ , որոնցմէ շատերը դուրս մնացին . առանկ ալ ըլլալով եկեղեցին գրեթէ լեցուեցաւ : Մանող հաւատացեալք ուրախութենէն կ'արտասուէին . բարեպաշտ տիկին մը եկեղեցւոյ բակին մէջ իսկ երկրպագելով : լալով համբուրեց երկիրը . ներկայ ոստիկաններն յուզուեցան : Ոստիկանապետը զիտողութիւն ըրաւ բսելով . «Աս մարդիկը կ'ըսէին թէ ժողովուրդը չուզեր , մինչդեռ ամէնքը յօժարակամ ուզողներ են» Դուրսը նոյն իսկ յոյն կիներ կ'անիծէին սրբապիղծները : Հոն լաւ հասկցուեցաւ որ շատ մը անծանօթ էջմիածնականներ էին աղմկողներուն մեծագոյն մասը : Իսկ ներսը կրկին անգամ սկսած էր ժամերգութիւնը եւ կ'եղանակուէր Դանիէլ Մարգարէի ընթերցուածը քաղցր ձայներով՝ երգեցիկ քաջավարժ մանկանց կողմանէ . ժողովրդեան մէջէն շատ երիտասարդներ ալ շապիկ հագնելով մասնակցեցան արարողութեանց , ի ներկայութեան Ամեն . եւ Գերբը . Հոգեւոր Տեառն . ներկայ էին Արհի . Ռոքոսեան եւ Արփիարեան : Արքեպիսկոպոսունք եւ բազմաթիւ քահանայք : Շատ գեղեցիկ ձայնաւոր պատարագ մը եղաւ եւ յետոյ ժողովրդեան մոմեր բաշխուելով՝ փառաւոր նախատօնակ մը : Նոյնպէս Ս . Մննդեան առաւօտուն Ձայնաւոր Պատարագ ըրաւ Արհի . Արփիարեան Արք . եւ եկեղեցին լեցումը էր կատարելապէս , նաեւ միւս ամէն թիւ պատարագներուն՝ որ շարունակուեցան մինչեւ կէսօր :

Նոյնպէս երեկոյին եւ Մննդեան առաւօտուն Ձայնաւոր կամ թիւ պատարագ մատուցուած է ամենայն հանդարտութեամբ եւ ժողովրդեան բազմախումբներով : Ի Բաղկեզոն , ի Բանկալթի , Ս . Երբ . Եկեղեցին , Յորթաքէօյ , ի Ս . Փրկիչ եւն . եւն :

Բացայայտ տեանուեցաւ որ ժողովուրդը ամբողջովին , ի բաց տուալ այս մի քանի ըմբոստ բանադրեալները , հնազանդ է իր հոգեւոր Պետին յամենայնի , որով եւ Չախճախիչ ստորնացումի մատնուեցան այսպէս բացայայտօրէն ստուգուելով իրենց սուտը : Չարեն Շիշմանեանը որ Մութասարըֆին դիմած էր խռովութեան նկուղ փնտռելու համար , վնասուեցաւ յայտարարուելով իրեն թէ կառավարութիւնը պաշտօն ունէր պաշտպանելու եկեղեցիներու եւ արարողութեանց ազատութիւնը :

Ինչ օգուտ է սուտերով խեղաթիւրել ճշմարտութիւնը , ինչպէս էջմիածնական թերթերն կ'ընեն ուրիշ զիտումներու ծառայելով . ճշմարտութիւնը կը վախճնէ զիրենք . թող տան ժողովուրդը , եւ պիտի իմանան :

իրենց լքումը, ըմբոստ բանադրեալներ. թո՛ղ այսուհետեւ ժողովուրդ անունը յանիրաւի իրենց բերանը չառնուն. ժողովուրդը իրենց հետ չէ զի իրենց պէս անիկա անխիղճ չէ:

Յունաց Պատրիարքական Ընդհ. փոխանորդ Տ. Աթինակորաս եպ. Պատրիարքական Տեղապահին կողմանէ անցեալ Շաբաթ օր Կաթողիկոսարանդէկաւ. բնկերակցութեամբ Նիքոյօքուլօս էֆ. ի, խառն ժողովի գիւտնապետին, Մրհի. Տեղապահին խորին շնորհակալութիւնները մատուցանելու համար առ Գերերջանիկ Պատրիարքին Կաթողիկէ Հայոց, որ իր ցաւակցութիւնը յայտնած էր Եռաքիմ Գ. Պատրիարքին մահուն առթիւ: Շուրջ կէս ժամու տեւողութեամբ սիրալիր տեսակցութիւն տեղի ունեցաւ:

Աթինակորաս եպ. կրկին անգամ ներումն խնդրեց Ամենապ. հոգեւոր Տեառնէ իր գործած մեծ սխալին համար — իր բառերն են, — որով՝ չգիտնալով թէ Նորին Գերերջանիկութիւնը այս յարկաբաժնին մէջ կը բնակի, անցեալ օր անուշադրութեամբ նախկին Կաթողիկոսարան գնացեր էր. ուստի իւր այս սխալին վերջէն վերահասու ըլլալով՝ կրկին եկած էր իր պարտքը կատարելու և ներումն խնդրելու համար:

Այդ սխալ այցելութիւնն է ուրեմն զոր վարչ. ըսուած ժողովն հրատարակեց իրր ուղղակի իրենց կատարուած...

✱ Նոր Տոմարի հրատարակութեան առթիւ շատ տեղերէն սկսած են շնորհաւորական հեռագիրներ և նամակներ հասնել:

✱ Վիեննայի Միթթարեանց Արք. Արհի. Գ. Արք. Գովրեկեան անցեալ շաբաթ օր Բէտթէնճէի ճամբով մեկնեցաւ դէպի Վիեննա. հետն էին նաև Գերյ. Հ. Գրիգորիս Մ. Վ. Գալէմբեարեան և Վեր. Հ. Յակոբօս Վ. Տաշեան: Ողջերթի համար Ամեն. Հոգեւոր Տեառն կողմանէ շոգեհաւ գնաց Արհի. Արքեպ. Արքիարեան. Գեր. Սարուխանեան Վ. ի հետ:

✱ Թերթերը, ո՛վ գիտէ կամ չգիտէ՝ ո՛րպիսի դիտումաւոր և չարամիտ թերադրութեամբ, հրատարակեցին՝ իրեւ թէ Ամեն. Հոգեւոր Տէրը Գաղղիոյ դեսպանատունէն զօրք խնդրած ըլլայ եկեղեցւոյ արարողութիւնները կատարելու համար և մերժուած: Այս լուրին կատարելապէս սուտ ըլլալը հրատարակելով հանգերձ, դիտել կուտանք թէ այս տեսակ ցածոգի սուտեր մերթ ընդ մերթ շրջաբերութեան թէև կը հանուին, բայց ամէն անգամ և ոչ կը զիջանինք ի վեր հանելու. այս անգամ՝ երկու բառ. ըսել հարկ դատեցինք՝ դիտումին չարանենդ ծիւղաւարումը ցայտեցնելու համար:

✱

Ամեն. Հոգեւոր Տէր որկեց հետեւեալ պատգովազիր առ Գերյ. Հ. Մ. Մ. Վ. Գաւակեօգեան, ժողովդապէս Ս. Յակոբ Մկի. ի:

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Կ. Պոլիս, Բնրա, 26 Դեկտ. Ն. Տ. 1912

Գեր. Տէր,

Ս. Յակոբ Անկեղանոցիդ ապօրինաւոր խնամակալ մարմինը առ ոչինչ գրելով եկեղեցական իշխանութեան տրամադրութիւնները Տոմարի մասին, ինքնիշխանութեամբ և հոգեւոր իշխանութիւնը բռնաբարելով սօն սահմանեց Ս. Յակոբայ ի 28 Դեկտմբ. երբ այդ ածը անցած է արդէն, և այնպէս հրաւիրագիրներ բաշխեց և թերթերու մէջ նոյն մտօք հրատարակութիւններ ըրաւ: Արդ, որովհետեւ Ս. Եկեղեցւոյ կանոնները այլեւայլ պատիժներ սահմանած են այս տեսակ յանդուգն բռնաբարութեան և ա.

պրատամբութեան, և որպէս զի միամիտ հաւատացեալներու տրուած մեծ գաղթակ-
ղութիւնը դարձանուի, որոշեցինք և վճռեցինք, ինչպէս ներկայ գրով Մերով կ'որոշենք,
կը վճռենք ու կը սահմանենք որ յառաջիկայ ամբողջ շաբաթ օր և ամբողջ կիրակի
օր՝ ամսոյս 28 և 29, Ս. Յակոբ Անկեղանոցին մատուռը եկեղեցական արգելքի տակ
առնուի, ինչպէս ներկայիւս կ'առնուէք և անոր մէջ որ եւ իցէ կրօնական և եկեղեցա-
կան պաշտամունք չկատարուին, և ներկայ գրոյս զօրութեամբ կը հրամայեմք Ձեզ
յարգել տալ ամէն քահանաներու մեր սոյն բացարձակ տրամադրութիւնը որուն դէմ
գործելը անկանոնութեան պատճառ կ'ըլլայ:

Մագթելով Ձեզ յերկնից ամէն բարութիւն և անուղղայից համար զգաստու-
թիւն, մամբ սիրոյ հաւաստեօք, ևն. ևն.:

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ուղերձ առ Ամեն. Հոգեւոր Տէր	745
Նոր Տոմարի Կոնդակին ցանկ . բարգմանութիւնը	746
Վարչ. քսուած ժողովոյ հակակաթողիկէ արարքին առթիւ	750
Տեղեկագրական	754
Ընդհ. ցանկ «Արձագանգ»ի երկրորդ տարւան	758

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
«ԱՐՁԱԳԱՆԳ»Ի ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՈՅՆ

- Տեսութիւն Ս. Բանանայապետին բուղքին վրայ, էջ 1
Թուղթ Ս. Բ. Պիոսի Ժ.ի, 4
Սինոդական երկու նամակներ, 7
Ընդհանուր ժողով Հայոց, 13
Տեղեկագրական 14, 29, 46, 60, 79, 91, 109, 125, 141, 158, 173, 189, 206, 222,
237, 254, 269, 285, 300, 318, 336, 351, 366, 381, 398, 413, 431, 446,
461, 477, 494, 510, 526, 540, 557, 574, 591, 605, 624, 638, 654, 671,
686, 703, 725, 743, 754
Կաթողիկոսական Կոնդակ (ներկայ խնդրոց վրայ), 17
Կարդինալածողովք (consistoire), 21, 54
Մակդիրներով պէտք չէ խաղալ, 25
Գիտուն ու քիստոնեայ, 28
Եպիսկոպոսներուն վերադարձը, 33
Ազատեան Պատիարի նոր քաղերը, 37
Անկիւրիոյ եպ., եւ Լիվոնոյ բաղաբը, 40, 76, 106
Քեամիլ փառայի մէկ տեղեկագիրը, 45
Աս իյէ նեղարեքինէ պիր մուխքիւ, 49, 65, 81
Ասանա եպ. ընթն միւլատէլէթի, 57, 99
Ազգ. Պատիարական Սինոդ, 69, 154, 168
«Լուսաբեր Արեւ»ի յօդուածը, 73

- Նեմին եւ օրորոք, 79
Հայկական խնդիր (Osserv. Rom.), 83, 134
Վինթորսի հարիւրամեակը, 87
Հայ կաթողիկէ պատրիարքեան խնդիր, 90
Լեւոն ԺԴ-ի խառնական մէկ խօսքը, 97
Կեսարիոյ եպիսկոպոսներու խնդիր, 101, 121
Պիւ Քուզարաքերէնի նկարագիր, 104
Քրիստոսի խաչելութիւնը, 113
Ս. Խաչն յաղթական, 119
Սիրոյ հասարակութիւն, 123
Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց, 129
Ասանաւան մէքուպ, 139
Ս. Սիւնը, 140
Յէտ Ս. Յարութեան, 145, 177
Ճեմարանքը հայր հազարը, 148, 161, 212, 581
Որմնադրութիւն, 155, 185
Անկիւրիոյ բեմական եպիսկոպոսներ, 170
Արդարութեան նախարարին գիրը, 180
Կոմի բառը, 182
Տարանի Ս. Պօղոս Եկեղեցին, 187
Ասիլիէ նէգ. քեզիւրէսինն նէվալը, 193
Ամերիկա, 197, 217
Ս. Հաղորդ. Համաժողովը ի Վիեննա, 200, 535, 554, 564, 577, 599, 618, 630, 649, 664, 683, 696, 719
Մանրագոր, 202, 236
Կաթողիկէ համարութիւնը եւ անոր բնութիւնը, 204
Քրիստոսի Համբարձումը, 209, 225
Տրնի Քօւէն եւ Հանրոյ, 219
Հրաժարական Հասարակ խորհրդոյ, 228
Անկիւրիոյ Եկեղեցի, 230
Հերմու մը, 233
Թերթեր, 234
Ներքոյեան Հոգւոյն Սրոյ (Ս. Ներս. Լամբ.), 241, 257, 273
Գերեզմաններ, Ուկոյ Ֆօսիլոյ, 246, 312, 391, 454
Քրիստոսի Թոնինկ, 248, 272
Անկիւրիոյ Հ. Կ. Գերեզմանաւոր, 251, 282
Վարդան փառա, 252
Հնչեակ ի փառս Ս. Երրորդութեան, 262
Հերմու, 265
Արհի. Նազեան եպ., 267, 280, 361
Սիրոյ զոհ, 277
Պրագիլիոյ եպիսկոպոսաց նամակը, 279
Գեղոն առ Աստուածամայր Կոյս, 289
Ս. Քաճաճապետին մէկ պատգամագիրը, 294
Ս. Պօղոս եւ Քրիստոս, 298, 369, 417, 488, 561, 682
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, 305, 321, 337
Ս. Քաճաճապետին նամակին բնագիրը, 309

- Ս. Քահանայապետին նամակին քրեւէն քարգմանութիւնը, 310
 Յունաց Պատրիարքին քաղրիրը, 315
 Ս. Քահանայապետին նամակին մեկնութիւնը, 326, 342, 356, 373, 388, 401
 Խորհրդատեսը եւ Մաշտոց, 380
 Այլեւայլ. 332, 379, 396, 411, 428, 589
 Արհի. Խորայլեան եպ., 334
 Մունիպի հայրէք տեսիւէր, 345
 Դաւանակցական գործիչ մը, 347
 Կոմսն քնկերական, է349
ՄԷՆԱՐԱՍԻ Ա. ԽԱՅԱՐ քերթին դասապարտութիւնը, 350
 Մեթալանու հրովարտակը, 353
 Յայտարարութիւն մը, 365
 Դուազ յայտնութիւն Կուսին, 379
 Պիոս Ե. Քահանայապետ, 385
 Սամսոնի եկեղեցւոյն օծման հանդէսը, 394
 Ազդ, 409
 Եղիաքէք Սիբրն, 409, 445, 588, 652
 Օրմանեանի «Հայոց եկեղեցի» զիրքը, 420, 472, 513, 545, 613, 660
 Քերայէն նամակ, 426
 Կցիտուր խոհեր, 427
 Օնունցը Պիոս Փափա Հաղթքերի, 433
 Խմաստութեան սկզբանց վրայ (քարոյական) 438, 492, 529, 596,
 Հնչեակ առ Ս. Մ. Մազդապետեան, 442
 Յանձնարարելի օրինակ մը, 443
 Վերադիտութիւն Ս. Կուսին, 449, 465, 481, 497
 Խաղբերգութեան, 457
 Հնչեակ ի պատուական Արիւնն Յիսուսի, 477
 Ֆրանմաստելը վէ թուրքիա իւրերի, 505, 522, 551
 Սիւլ քէ սուս, 508
 Դամակ Միւնիքէն, 520
 Դամբանական վտեմ. Դաւիթեան բաշարի, 567
 Հնչեակ, **ՅԱՐԻՍԵՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ**, 574
 Ս. Գր. Լուս. Ոստմնարանը, 586, 621
 Տէր Կոմիտաս Բանանայ, 593, 609, 625, 641, 657, 673, 691, 714
 Հերիւմ, 604
 Պերիմի դաւանագրին 62րդ յօդուածը, 637
 Մեր ազգակցաց առ մեզ վերաբերումը, 634
 Ուղերձ առ Ամենայ. Հոգեւոր Տէր, 647
 Յոբելեանական տօն մը յԱրդուն. 666
 Անաչառ տեսութիւն, 669, 698
 Ս. Աւետարանի մեկնութիւն, 677, 694, 717, 734,
 Կաթողիկէ Անգլիա, 680
 Ս. Քահանայապետին մէկ շնորհքը, 689
 Վարչական բառած ժողովոյ հակակաթողիկէ մէկ արարքը, 700, 752
 Կաթողիկոսական կոնդակ ի նոր Տոմարի վրայ, 705
 Արգիլեալ քերթին անհեղեղ մէկ յօդուածը, 721, 736
 Դոր Տոմարի կոնդակին տնկն. քարգմանութիւնը, 729, 746
 Կարեւոր ազդ, 742
 Ողբերձ առ Ամեն. Հոգեւոր Տէր, 745.
 Ընդհանուր յանկ 758.

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ

ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ԿԷՏԻԿԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱԳԵՏ

ԳԷՈՐԳ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Տպագր. Արձագանգ Շաքաքաքերի, Երեւ, Պայրամ փողոց թիւ 5 Կ. Պոլիս-

Թերթիս երկրորդ տարին պիտի աւարտի յառաջիկայ Դեկտեմբեր 31ին, ու երրորդ տարւոյն պիտի թեւակոխէ 1913 Յունուար 1ին, աւելի խնամուած եւ աւելի նոյն բովանդակութեամբ:

Քաժանորդագրութեան պայմաններն անփոփոխ կը մնան. հետեւապէս կը հրաւիրենք փոփախողները որ փութան բաժանորդ գրուիլ մինչեւ ց1 Յունուար: Իսկ անոնք որ արդէն գրուած են, իրենց պայմանաժամը չլրացած կը պարտին նորոգել իրենց բաժանորդութիւնը:

Պատեն առիթ կը ներկայանայ մեզ հրապարակաւ յայտնելու մեր խորին շնորհակալիքն ամէն այն բարեացակամ անձերու, որոնք այս տարուան շրջանին մէջ հանեցան գրաւոր թէ բերանացի թերթիս նկատմամբ իրենց դուռնաւայից զոհունակութիւնն, խնդակցութիւնը եւ նոյնին շարունակութեան համար խրախոյս եւ մաղթանքներ յայտնել: Կը վստահացնենք զիրենք որ բնաւ պիտի չխնայուի ու եւ իցէ զոհողութիւն՝ այս գերազանցապէս լուրջ եւ հաստատ կաթողիկէ սկզբունքներու ծառայող թերթս միշտ աւելի օգտակար ընծայելու մեր սիրելի հասարակութեան: Կը խնդրուի փոխադարձաբար մէն մի նշանակալի կաթողիկէ անհատ իւրովսանն աշխատիլ *Արձագանգի* ծառայումին:

Հրատարակուեցաւ «Տարրական սկզբունք Բրիտանական Վարդապետութեան, փոքրիկ տպարան համար, հաստատեալ Հոգեւոր իշխանութենէ եւ կիրառութիւնը հրատարակելու Հայ-Կաթողիկէ հասարակութեան ամէն դպրոցներուն մէջ»: Կցուած են առօրեայ հարկաւոր աղօթքները: Բաղկացած է 136 էջերէ:

Բովանդակութեան լուրջ, սեղմեալ եւ պարզ ոճոյն շնորհիւ դպրոցականներու ամէնէն օգտակար եւ յանձնարարելի գրքոյկ մըն է անհրաժեշտ:

Դիմը անհամեմատ կերպով աժան է. ամուր թղթակազմը՝ 2 դահեկան միայն:

Դիմել՝ Կ. Պոլիս, Բերա, Պայրամ փողոց թիւ 5:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Թուրքաց համար սարեխան	Դեկմ. արձ.	40
Վեցախանայ	» »	20
Արսասանան	Տարեխան	10
Վեցախանայ	»	5

Բաժանողագրութիւնի կանխիկ կը վճարուի Մանսա Բասով
 եւ կամ մէյ մէկ դուռնոց Բամակադրուով

Մէկ թիւ 1 Դահեխան

Նամակ, յօդուած եւն. կը լրկուին Խմբագրութեան հարցերն

Կ Ա թ Ո Ղ Ի Կ Է Ա Ր Զ Ա Գ Ա Ն Գ

Բերս, Պայրամ վնդոյ թիւ 5

Կ. Պոլիս

KATOUGHIGHE ARZAKANK

Péra, 5 Rue Baïram 5

Constantinople

ՆՍՆՈՐԴ— 1.— Ներածականը կը նրաստանդուի Խմբագրութեան օրերը:

2.— Խմբագրութիւնս պարտաւորեալ չէ անպատճառ կամ նոյնութեամբ նրաստանդուի իրեն լրկուած ո եւ է յօդուած:

3.— Վեցախանան լրկուած յօդուածներու հեղինակը կը պարտի իր իսկական անունը ծանուցանել Խմբագրութեան:

4.— Ձեռագիրներ եւ չեն դարձուիր:

5.— Յօդուածներու ձեռագիրները պէտք չունեն քան թուղթին մէկ կողմը միայն:

6.— Ծանուցանեց համար մտնաւ որ պայմանագրութիւն կը կաւտարուի:

7.— Հասցիի փոփոխութեան համար պէտք է անհրաժեշտ երկու դանեկանի նամակադրուով ի միասին լրկել:

